

מבשר טוב

ס"ג

פרשת משפטים

תשס"ז

לוגאנו

מאמר

ונקרב בעל הבית אל האלקים

א

הקדמת הקושיות

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. וברש"י; "כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים, 'ואלה' מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני".

התמיהה ברורה, מה חידש כאן הכתוב שאף אלו מסיני, הלא "אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו, כבר נאמר למשה בסיני" (ירושלמי פאה יג. ויקר"ר כב, א). וכ"ש שאלו המשפטים הנאמרים בתורה עצמה נתנו מסיני.

ומה גם שכבר השמיענו הכתוב זו הדרשה במצות שמיטה בריש פרשת בהר כדאיתא בספרא הובאה ברש"י שם (ויקרא כה, א); "וידבר ה' אל משה בהר סיני. - מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני. אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שנויה בת"כ" ע"כ.

וקשה לפי זה תרתי למה לי, מכיון שכבר השמיענו בפרשת בהר שכל דקדוקי פרטי התורה כולם מסני, כבר נודענו שאף אלו המשפטים מסיני וצ"ע.

עוד נאמר בפרשא דידן (כב, ז) "ונקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו". ואמר הרה"ק הר"ר מאיר מפרימישלאן זצוקלה"ה, שהפסוק בא כמשיב לבעלי בתים שצריכים לצאת לפרנסתם ולעסוק במסחרם ומשא ומתן, וליבם נשבר בקרבם, כיצד ובמה יתקרבו אל האלקים. כי בשלמא הלומד כל היום בתורת ה' ועובד השי"ת בתו"ת הרי קרוב הוא אליו ית"ש, אבל מה יעשה הבעל הבית להתקרבו אליו.

- ועל כך משיב הפסוק; "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו", כאשר יעסוק במשאו ומתנו באמונה ובאמת, ולא ישלח ידו חלילה למלאכת רעהו, זו הישרות וההגינות תקרבהו אל האלקים אתד"ק.

וצ"ב בדברי קדושים, כיצד נעשה זאת, שבמה שאינו גונב ואינו שולח ידו במלאכת רעהו, כבר נעשה קרוב אל האלקים. ובזה נתיישר לו לבע"ב שיהיו שווה לעובדי השי"ת בתו"ת, שאף הוא יכול בתוך כדי עבודתו הגשמית ועשייתו בעניני עוה"ז המרוחק מהשי"ת ומן הקדושה, להתקרבו אל האלקים במו"מ ביושר ואמונה. והוא דבר הצריך ביאור.

"בית החסידים ביאלא מעלה עמוס"

סכום	מתנה	עליה	פרשת	שם:	הר"ר
40	מתנה	מפטיר	בראשית	אבא וכהולדר	הר"ר
180			ראש השנה	אבא פפנהיים	הר"ר
50		שישי	תצוה	אבא של אייזנבך	הר"ר
78	מתנה	שישי	בהעלותך	אדלר הערשי	הר"ר
18		שלישי		אדלר צבי	הר"ר
120	מתנה	שביעי	דברים	אורח קרלין	הר"ר
110	מתנה	אחרון	דברים	אורח קרלין	הר"ר
40	מתנה	שלישי	לך לך	אח של אייזנבך	הר"ר
40		הגבהה	לך לך	אח של אייזנבך	הר"ר
10	מתנה	לוי	בא	אח של קרויז	הר"ר
-20	שולם		שמחת תורה	אייזנבך מתתיהו	הר"ר
10	מתנה	חמישי	חייסדרפפרט	אייזנטל אחיין של חייסדרפפרט	הר"ר
10	מתנה	לוי	וירא	אלבויס מאיר	הר"ר
10	מתנה	לוי	תולדות	אלבויס מאיר	הר"ר
50		לוי	וישב	אלבויס מאיר	הר"ר
10	מתנה	לוי	משפטים	אלבויס מאיר	הר"ר
105		חמישי	ליל שמחת תורה	אלבויס מאיר	הר"ר
450		פתיחה	שמחת תורה	אלבויס מאיר	הר"ר
50		לוי	כי תשא	אלבויס מאיר	הר"ר
10	מתנה	לוי	ויקרא	אלבויס מאיר	הר"ר
20	מתנה	לוי	קרח	אלבויס מאיר	הר"ר
20	מתנה	לוי	חוקת	אלבויס מאיר	הר"ר
70		פתיחה	דברים	אלבויס מאיר	הר"ר
20	מתנה	לוי	דברים	אלבויס מאיר	הר"ר
36	מתנה	אחרון	מטות מסעי	אקער מאיר	הר"ר
-50	שולם		שמחת תורה	אקרמן אברהם	הר"ר
60		רביעי	במדבר	אקרמן אברהם	הר"ר
20	מתנה	אחרון	עקב	אקרמן אברהם	הר"ר
20	מתנה	שלישי	שופטים	אקרמן אברהם	הר"ר
20	מתנה	מפטיר	דברים	ארנטל אבא	הר"ר
20	מתנה	רביעי	דברים	ארנטל נפתלי	הר"ר

60		פתיחה	ראה	אשרוב	הר"ר
10	מתנה	כהן	ראה	אשרוב	הר"ר
10	מתנה	שישי	בראשית	ברגר אלכסנדר	הר"ר
600		מפטיר	ויחי	ברגר אלכסנדר	הר"ר
30		פתיחה	אחרי מות קדושים	ברגר אלכסנדר	הר"ר
10			וילך מתנה	ברגר אלכסנדר	הר"ר
10	מתנה	שביעי	וישלח	ברגר אלכסנדר	הר"ר
210		חמישי - מפטיו מתנה	מקץ	ברגר אלכסנדר	הר"ר
300		שלישי	ליל שמחת תורה	ברגר אלכסנדר	הר"ר
10000		חתן בראשית	שמחת תורה	ברגר אלכסנדר	הר"ר
170	מתנה	שישי	מטות מסעי	ברגר אלכסנדר	הר"ר
20	מתנה	חמישי	דברים	ברגר אלכסנדר	הר"ר
200		מפטיר	עקב	ברגר אלכסנדר	הר"ר
92	מתנה	רביעי		ברגר אלכסנדר	הר"ר
-70	שולם			ברודבקר	הר"ר
-40				ברודבקר	הר"ר
10	מתנה	כהן	כי תשא	ברודבקר שלמה	הר"ר
10	מתנה	כהן	ויקרא	ברודבקר שלמה	הר"ר
10	מתנה	כהן	אחרי מות קדושים	ברודבקר שלמה	הר"ר
10	מתנה	כהן	במדבר	ברודבקר שלמה	הר"ר
20	מתנה	כהן	מטות מסעי	ברודבקר שלמה	הר"ר
20	מתנה	כהן	בהעלותך	ברודבקר שמואל	הר"ר
20	מתנה	כהן	דברים	ברודבקר שמואל	הר"ר
1400			מפטיר יונה	ברוין יעקב	הר"ר
3300		חתן תורה	שמחת תורה	ברוין יעקב	הר"ר
70		פתיחה	וילך	ברוין יעקב	הר"ר
-1750	שולם			ברוין יעקב	הר"ר
210			יום כיפור שלישי + מתנה	ברוך שרייבר	הר"ר
20	מתנה	חמישי	מטות מסעי	ברנד אליעזר	הר"ר
20	מתנה	לוי	ואתחנן	ברנשטיין אורח	הר"ר
140	מתנה	שביעי	ואתחנן	ברנשטיין אורח	הר"ר
20	מתנה	שלישי	כי תצא	גוטליב	הר"ר
10	מתנה	הגבהה	דברים	גורים	הר"ר
60	מתנה	מפטיר	נח	גיס של אפלבויס	הר"ר
10	מתנה	רביעי		גיס של חיליש רייכמן ויקהל פקודי	הר"ר

60		שביעי	אחרי מות קדושים	גיס של יוסי ויינר	הר"ר
10	מתנה	מפטיר	אחרי מות קדושים	גיס של יעקב רייכמן	הר"ר
30		הגבהה	וישב	גיס של יפרח	הר"ר
10	מתנה	שישי	שבת חוה"מ סוכות	גיס של סילבר	הר"ר
70		שביעי	שבת חוה"מ סוכות	גיס של סילבר	הר"ר
60	מתנה		סוכות	גיס של סילברמן	הר"ר
				גיס של קניג	הר"ר
-18	שולם			גליק אשר	הר"ר
20	מתנה	כהן	שלח	גליק אשר	הר"ר
20	מתנה	כהן	חוקת	גליק אשר	הר"ר
70		מפטיר	ויקהל פקודי	גליק משה	הר"ר
10	מתנה	כהן	אמור	גליק משה	הר"ר
30		שלישי	ג' חוה"מ סוכות	גליק משה	הר"ר
10	מתנה	כהן	חיי שרה	גליק משה	הר"ר
10	מתנה	כהן	וישלח	גליק משה	הר"ר
10	מתנה	כהן	וישב	גליק משה	הר"ר
10	מתנה	כהן	יתרו	גליק משה	הר"ר
340			יום כיפור פתיחה	גרוס אליהו	הר"ר
210		פתיחה	ליל שמחת תורה	גרוס אליהו	הר"ר
800		מפטיר	שמחת תורה	גרוס אליהו	הר"ר
10	מתנה		יתרו	גרוס אליהו	הר"ר
-1000	שולם			גרוס אליהו	הר"ר
80		שביעי	אמור	גשטטנר יעקב	הר"ר
10	מתנה	רביעי	תרומה	דוד דרוק שווער	הר"ר
10	מתנה	שלישי	אחרי מות קדושים	דוד של קובשקה	הר"ר
72		מפטיר	בהעלותך	דייטש חונא	הר"ר
60		חמישי	כי תצא	דייטש חונא	הר"ר
60		שישי	כי תצא	דייטש חונא	הר"ר
50		מפטיר	כי תצא	דייטש חונא	הר"ר
10	מתנה	חמישי	ויצא	דרוק דוד	הר"ר
30		מפטיר	בשלח	דרוק דוד	הר"ר
40		רביעי	תרומה	דרוק דוד	הר"ר
40		פתיחה	אמור	דרוק דוד	הר"ר
30		שלישי	א' חוה"מ סוכות	הופמן יצחק	הר"ר
50		רביעי	ב' חוה"מ סוכות	הופמן יצחק	הר"ר

30		רביעי	נח	הופמן יצחק	הר"ר
60		מפטיר	חיי שרה	הופמן יצחק	הר"ר
10	מתנה	שביעי	וישב	הופמן יצחק	הר"ר
10	מתנה	מפטיר	ויגש	הופמן יצחק	הר"ר
40		מפטיר	בא	הופמן יצחק	הר"ר
10	מתנה	מפטיר	בשלח	הופמן יצחק	הר"ר
50		שישי	תרומה	הופמן יצחק	הר"ר
50		מפטיר	יתרו	הופמן יצחק	הר"ר
70		שישי	אמור	הופמן יצחק	הר"ר
10	מתנה	מפטיר	אמור	הופמן יצחק	הר"ר
20	מתנה	רביעי	חוקת	הופמן יצחק	הר"ר
100		מפטיר	ואתחנן	הופמן יצחק	הר"ר
20	מתנה	מפטיר	עקב	הופמן יצחק	הר"ר
20	מתנה	רביעי	ראה	הופמן יצחק	הר"ר
-10	שולם			הופמן יצחק גיס חיים רוטשטיין	הר"ר
-40	שולם			הופמן יצחק שווער	הר"ר
60		שישי	כי תשא	הלפרט יוסף	הר"ר
20	מתנה	שביעי	כי תצא	הלר חיים	הר"ר
20	מתנה	שישי		הלר יחיאל יהושע	הר"ר
20	מתנה	רביעי	כי תצא	הלשטוק מנדל	הר"ר
60		מפטיר	בהעלותך	הקר בנימין	הר"ר
10	מתנה	אחרון		ווראנקליין אברהם משדזשא	הר"ר
10	מתנה			ויינברג חתן ר' אברהם נח	הר"ר
20	מתנה	אחרון	חוקת	ויינר יוסף	הר"ר
10	מתנה	שביעי	כי תשא	וייס אברהם	הר"ר
36		מפטיר	סוכות יו"ט ראשון	וכהולדר אבא	הר"ר
110	מתנה	מפטיר	תצוה	וכהולדר אבא	הר"ר
18		רביעי	סוכות יו"ט ראשון	וכהולדר ישראל	הר"ר
50		מפטיר	סוכות יו"ט ראשון	וכהולדר ישראל	הר"ר
20		כהן	ג' חוה"מ סוכות	וכהולדר ישראל	הר"ר
18	מתנה	שביעי	לך לך	וכהולדר ישראל	הר"ר
72	מתנה		ויחי	וכהולדר ישראל	הר"ר
68	מתנה	חמישי	יתרו	וכהולדר ישראל	הר"ר
36	מתנה	שביעי	שלח	וכהולדר ישראל	הר"ר
130	מתנה	מפטיר	במדבר	וכהולדר עזריאל	הר"ר

20	מתנה	שלישי	דברים	וסרמן ירחמיאל	הר"ר
20	מתנה	לוי	שופטים	זף דניאל	הר"ר
20	מתנה	רביעי	קרח	זקס צבי	הר"ר
20	מתנה	חמישי	כי תצא	חונא דייטש גיס	הר"ר
20	מתנה	שישי	כי תצא	חונא דייטש שווער	הר"ר
10	מתנה	שלישי	חיים רוטשטיין גיס	ע"ת רומה	הר"ר
50		לוי	יתרו	טירנואר	הר"ר
10	מתנה		נצבים	יחיאל פישר	הר"ר
62	מתנה		רביעי וילך + מתנה	יפרח בנימין	הר"ר
80	מתנה	שישי	ויצא	יפרח בנימין	הר"ר
84	מתנה	שישי	מקץ	יפרח בנימין	הר"ר
10	מתנה	רביעי	וארא	יפרח בנימין	הר"ר
230	מתנה	רביעי	בשלח	יפרח בנימין	הר"ר
40		פתיחה	תרומה	יפרח בנימין	הר"ר
18		שביעי	יתרו	יפרח בנימין	הר"ר
72		פתיחה	תצוה	יפרח בנימין	הר"ר
18	מתנה	רביעי	ויקרא	יפרח בנימין	הר"ר
20	מתנה	שביעי		יפרח בנימין	הר"ר
10	מתנה	שישי	תרומה	יצחק הופמן שווער	הר"ר
30	מתנה		נח	יצחק הופמן שווער	הר"ר
50		שביעי	בראשית	ישראל וכהולדר	הר"ר
30		פתיחה	בשלח	ישראל וכהולדר	הר"ר
-210	שולם			כהן שמשון	הר"ר
10	מתנה	כהן	ואתחנן	כהן שמשון	הר"ר
10	מתנה	כהן	נח	לבל	הר"ר
20	מתנה	אחרון	קרח	ליכטמן מאיר	הר"ר
10	מתנה	לוי	ויצא	מוישי רוטמן	הר"ר
10	מתנה	לוי	חיי שרה	מולדבסקי	הר"ר
50		הגבהה	שבת חוה"מ סוכות	מולדבסקי	הר"ר
10	מתנה		יתרו	מולדבסקי	הר"ר
10	מתנה	לוי	ויקהל פקודי	מולדבסקי	הר"ר
-70	שולם			מולדבסקי	הר"ר
-70	שולם			מולדבסקי	הר"ר
10	מתנה	לוי	במדבר	מולדבסקי יצחק	הר"ר
20	מתנה	לוי	מטות מסעי	מולדבסקי יצחק	הר"ר

100		הגבהה	ואתחנן	מולדבסקי יצחק	הר"ר
20	מתנה	לוי	כי תצא	מולדבסקי יצחק	הר"ר
10	מתנה		יתרו	מטודי שמעון	הר"ר
10	מתנה	חמישי	כי תשא	מטודי שמעון	הר"ר
10	מתנה	חמישי	תולדות	מילר אברהם	הר"ר
10	מתנה	רביעי	וישלח	מילר אברהם	הר"ר
10	מתנה	אחרון	ויקרא	מילר אברהם	הר"ר
70		שביעי	מטות מסעי	מילר אברהם	הר"ר
100		אחרון	מטות מסעי	מילר אשר	הר"ר
26	מתנה	אחרון	ראה	סגל אריאל	הר"ר
60		פתיחה	כי תצא	סגל אריאל	הר"ר
-34	שולם			סגל אריאל	הר"ר
30		פתיחה	ויצא	סילבר יואל	הר"ר
60	מתנה	מפטיר	וישלח	סילבר יואל	הר"ר
2000		שישי	ויחי	סילבר יואל	הר"ר
25		פתיחה	וארא	סילבר יואל	הר"ר
10	מתנה	חמישי	משפטים	סילבר יואל	הר"ר
72		שישי	שבת חוה"מ סוכות	סילבר יואל	הר"ר
10	מתנה	שביעי	שבת חוה"מ סוכות	סילבר יואל	הר"ר
300		שלישי	שמחת תורה	סילבר יואל	הר"ר
1000		כל הנערים	שמחת תורה	סילבר יואל	הר"ר
70		שביעי	וילך	סילבר יואל	הר"ר
50		כל העליות	א' חוה"מ סוכות	סילבר יואל	הר"ר
70		שביעי	וילך	סילבר יואל	הר"ר
10	מתנה	שישי	ויקהל פקודי	סילבר יואל	הר"ר
60	מתנה	מפטיר	תולדות	סילברמן	הר"ר
90	מתנה	מפטיר	מטות מסעי	סלוביק לייב	הר"ר
40	מתנה	לוי	בראשית	ססלר שלמה	הר"ר
10	מתנה	לוי	וארא	ססלר שלמה	הר"ר
10	מתנה	לוי	שבת חוה"מ סוכות	ססלר שלמה	הר"ר
10	מתנה	אחרון	ויגש	פודולסקי	הר"ר
10			וילך מתנה	פולר ישראל	הר"ר
50		כהן	ב' חוה"מ סוכות	פולר ישראל	הר"ר
10	מתנה	כהן	וירא	פולר ישראל	הר"ר
10	מתנה	כהן	וארא	פולר ישראל	הר"ר

10	מתנה	כהן	בשלח	פולר ישראל	הר"ר
20		כהן	שבת חוה"מ סוכות	פולר ישראל	הר"ר
10	מתנה	כהן	תרומה	פולר ישראל	הר"ר
350	מתנה	פתיחה וכהן	יום כיפור	פולר ישראל	הר"ר
80		פתיחה	הושענא רבא	פולר ישראל	הר"ר
10	מתנה	חמישי	וארא	פישמן אברהם	הר"ר
10	מתנה	שביעי	ויקרא	פישמן אברהם	הר"ר
20	מתנה	מפטיר		פישמן אברהם	הר"ר
30		כהן	הושענא רבא	פישר יחיאל	הר"ר
10	מתנה	כהן	ויחי	פישר יחיאל	הר"ר
10			חמישי מתנה	פפנהיים	הר"ר
80	מתנה	שביעי	מקץ	פפנהיים	הר"ר
10	מתנה	שביעי	בא	פפנהיים	הר"ר
40		לוי	ב' חוה"מ סוכות	פרוש אליעזר	הר"ר
60		לוי	פורים	פרוש אליעזר	הר"ר
10	מתנה	חמישי	ויקהל פקודי	פרוש אליעזר	הר"ר
20	מתנה	רביעי	שופטים	פרוש אליעזר	הר"ר
-60	מתנה	רביעי	וירא	פרוש יחיאל יהושע	הר"ר
40		חמישי	שלח	פרוש יחיאל יהושע	הר"ר
110	מתנה	שלישי	ראה	פרסטר	הר"ר
60	מתנה	מפטיר	ראה	פרסטר	הר"ר
450		רביעי	ויחי	צוקרמן שמואל	הר"ר
160			יום כיפור שישי + מתנה	צי ישראל	הר"ר
10	מתנה	שביעי	וירא	צי ישראל	הר"ר
100		כל העליות	יתרו	צי ישראל	הר"ר
10	מתנה		יתרו	צי ישראל	הר"ר
50		חמישי		צי ישראל	הר"ר
100		שישי	עקב	קליין אליעזר זאב	הר"ר
10	מתנה	אחרון	בהעלותך	קניג יחיאל יהושע	הר"ר
40		מפטיר	ויגש	קרויז יעקב עזריאל	הר"ר
10	מתנה	לוי	תרומה	קרויז יעקב עזריאל	הר"ר
10	מתנה	לוי	מקץ	קרויז יעקב עזריאל	הר"ר
10	מתנה	לוי	אמור	קרויז יעקב עזריאל	הר"ר
10	מתנה	לוי	אחרי מות קדושים	קרויז יעקב עזריאל	הר"ר
20	מתנה	לוי	בהעלותך	קרויז יעקב עזריאל	הר"ר

60		שביעי	קרויז יעקב עזריאל	חוקת	הר"ר
20	מתנה	מפטיר	קרויז יעקב עזריאל	חוקת	הר"ר
40		שישי	קרויז יעקב עזריאל	ואתחנן	הר"ר
10	מתנה	חמישי	קריגר מנדל	בראשית	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	נח	הר"ר
30		שישי	קריגר מנדל	חיי שרה	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	ויצא	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	וישלח	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	וישב	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	ויגש	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	וארא	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	בא	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	בשלח	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	יתרו	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	משפטים	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	כי תשא	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	תצוה	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	ויקהל פקודי	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	אמור	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	בהעלותך	הר"ר
20	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	שלח	הר"ר
10	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	קרח	הר"ר
20	מתנה	שלישי	קריגר מנדל	ואתחנן	הר"ר
10	מתנה	שישי	רבינוביץ יחיאל יהושע	צהרה	הר"ר
80		רביעי	רבינוביץ יחיאל יהושע	צהרה	הר"ר
10	מתנה	רביעי	רובין אברהם חיים	ויגש	הר"ר
10	מתנה	שלישי	רובין אברהם חיים	ויקרא	הר"ר
-30	שולם		רובין יחיאל יהושע		הר"ר
100		חמישי	רובין מאיר	ויקרא	הר"ר
20	מתנה	שישי	רובין שלום	ואתחנן	הר"ר
20	מתנה	כהן	רוזבסקי אורח		הר"ר
-10	שולם		רוטשטיין גיס הופמן		הר"ר
10	מתנה	חמישי	רוטשטיין גיס רפפורי נח		הר"ר
20	מתנה	רביעי	רייזנר שווער של יענקשלא	לחכמן	הר"ר
40		פתיחה	רייכמן יחיאל יהושע	בהעלותך	הר"ר

ב

בכל דרכיך דעהו - עבודת השי"ת מתוך מעשים הגשמיים של אכילה ושתיה וכו', ותוך כדי עיסוקי עולם הזה

ונראה בעזיה"ת עפ"י מעשה הידוע אצל הבעש"ט הק' ז"ע, שנכנס אצלו אברך אחד שנסתיימו שנות 'קעסט' שלו, ונצרך לצאת לשלוח ידו במסחר ומשא ומתן בעסקי עוה"ז. וטען במר ליבו, שבהיותו סמוך על שולחן חותנו היה ביכלתו לעבוד השי"ת כראוי וכנכון, אבל עתה שיוצרך לצאת לעבוד, כיצד ובמה יוכל להתדבק בדבקות אלקים חיים בתדירות, כאשר היתה באמנה אתו, הרי יתרחק מהשי"ת לגמרי.

וניחמו רבו הבעש"ט ז"ל, ובקל וחומר הוא בא עליו, ומה אם הלומד בשור שנגח את הפרה (ב"ק מו.) מתדבק ומתייחד עמו ית', העוסק למעשה בפועל בשור שנגח את הפרה עאכו"כ עכד"ק.

ואף זה צ"ב כאמור, שהרי זה הלומד בתורת ה' מתנתק מכל הבלי העולם ומחבר גופו נפשו ונשמתו בהשי"ת הנסתר בתורתו הקדושה, דאורייתא קוב"ה וישראל חד (זוה"ק ח"ג עג.), והרי זה חיבור בעצם. לא כן העוסק במסחר השוורים ושאר ענייני עוה"ז הגשמיים הלא רחוק הוא מאוד לכאורה ממנו יתברך.

ברם נראה כוונת דברי קדשו של רבינו הבעש"ט הק' ללמדנו אורחות חיים, שלא רק בתורה עצמה ועסק הרוחניות בתפילה ועבודת אלקים צריך להתדבק בו ית', כי אם אף בגשמיות ממש, ובעסקי עוה"ז צריך אדם להיות קשור ודבוק בו יתברך שמו באמת ובתמים, ללא שום הפסק והפרעה. כי דעתו ולבו נתונים בקל המשגיח בעדו בכל פרט ופרט מעשיותיו עלי אדמות, שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ובהיות זאת חרוט על לוח לבו קשור הוא באמיתת הנהגתו ית' עמו תמיד.

ובפרט כאשר יכניס בכל דרכיו ומעשיו הכוונה לשם שמים, כמו שנפסק בטושו"ע (אורח חיים סימן רלא ס"א) בזה"ל; "בכל מה שיהנה בעולם הזה לא יכוין להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך. כדכתיב (משלי ג, ו) 'בכל דרכיך דעהו'. ואמרו חכמים (אבות ב, יב) 'כל מעשיך יהיו לשם שמים', שאפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והתשייש והשיחה וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו. שאפילו היה צמא ורעב אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח, אלא יתכוין שיאכל וישתה כפי חיותו לעבוד את בוראו וכו'. אפילו בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו, אם עשה להנאת גופו אינו משובח. אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות, שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה וכו'. כללו של דבר חייב אדם לשום עיניו ולבו על דרכיו, ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו, וכשרואה דבר שיביא לידי עבודת הבורא יתברך יעשהו, ואם לאו לא יעשהו. ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד" עכ"ל"ק.

הרי לפנינו פסק מפורש, שיש אפשרות ליחשב "עובד את בוראו תמיד", והוא בקיום אלו ההליכות של "בכל דרכיך דעהו", ולחשוב בכל דבר לצורך עבודתו יתברך שמו, ויזכיר את עצמו כל העת תכלית ביאתו לזה העולם לעשות רצון בוראו, וזה הדבר שעוסק בו עתה בגשמיות, הרי שהוא עושהו גם כן לזו הכוונה להתקרב אליו ית' שע"ז יוכל לעבדו כראוי לו.

ובזה נמצאו מבוארים לפנינו דברי הרה"ק מפרמישלאן הנ"ל, שאף בעה"ב יכול להתקרב אל האלקים, כאשר עוסק במשאו ומתנו מתוך אמונת אומן, ויודע וזוכר תכלית חייו עלי אדמות שהוא להשגה הרוחנית כפי דרגתו של כאו"א. ואשר יצא לעבודה ה' זה בשביל שיוכל לפרנס אשתו ובניו לתלמוד תורה כפי חיובו, ולתמוך בלומדי התורה ועשיית צדקה וכו', שבזה נמצא אף הוא 'עובד את בוראו תמיד'. ושפיר הושווה לאיש הלומד בתוה"ק ובתפילה ועבודת השי"ת, כי גם הוא דבוק בו ית' בכל דרכיו ומעשיו.

ובספה"ק נועם אלימלך פרשא דידן, חידש בזה עד כדי כך, שיכול ליחשב בעבודה זו כמו הקרבת קרבנות על המזבח, וזל"ק; "י"ל כוונת רש"י ז"ל עם הסמיכות [למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח], גם כן בדרך הזה, דהדן דין אמת לאמתו נעשה כו' [- שותף לקב"ה במעשי בראשית. שבת י.], ובודאי המקיים עסקי הדינים כהלכתו אזי הוא גם כן מזבח כפרה להגין עליו. - וזה שפירש רש"י ז"ל, 'לומר לך שתשים סנהדרין אצל מזבח', רוצה לומר שיתנהגו גם כן בדרך הזה כנ"ל, כמו שנאמר (תהלים עח, לח) אצל המזבח 'והוא רחום יכפר עון לנו ולכל ישראל אמן' עכ"ל"ט.

ומוכח מד"ק, שעדי כדי כך יכול להתקרב מתוך עבודתו בעוה"ז וקיום אלו המשפטים והדינים שבפרשתינו, שייחשב לו כמו "מזבח כפרה להגין עליו". שהלוא אף הקרבנות שעל גבי מזבח הקודש, לא באו אלא מן הבהמות המגושמות והבהמיות שבעוה"ז, ובהתעלותם על גבי המזבח נעשו מזבח כפרה לכל ישראל. כן הדבר ממש בהעלות האדם מעשי עבודתו הגשמיים ועסקי עוה"ז כדת וכדין ובכוונה הנכונה, הרי שהוא סמוך אצל המזבח ויתכפר עוונותיו אף באלו כדבר איש האלקים זי"ע.

ומדברי קדשו מבואר יותר, לא רק שכשעושה הדברים לשם שמים מתדבק בהם בהשי"ת, שזה פשוט הוא בהיותם מכשירי המצוה, דמכשירי מצוה כמצוה. – אלא אפילו רק על ידי עסק במשא ומתן ע"פ דיני התוה"ק שאינו מרמה, ונושא ונותן באמונה, חשוב הוא בזה עד מאוד, ומתכפר לו כהקרבת הקרבנות, שנסמך בקיום המשפטים הללו אצל המזבח כמבואר.

ובנתיבות הדברים יאיר לפנינו מאמר אחד מופלא ממרן כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה בספרו הזך חלקת יהושע פרשת תרומה (דף מ ע"ב); וזל"ק; "ועשית כפורת זהב טהור. עיקר כפרה על ידי זהב טהור", נשאת ונתת באמונה (שבת לא:)" עכלה"ט.

שלכאורה אין ד"ק מבוארים, כיצד ובמה תיעשה "עיקר כפרה", באשר יהיו כספו וזהבו 'טהורים', במשא ומתן באמונה. ומה"ת לחדש זאת שמתוך משא ומתן באמונה תמצא עיקר כפרת האדם. – ובהאמור נמצא מקור נאמן לד"ק, בדברי הנוע"א זי"ע הנ"ל, וכמשנ"ת שזה עיקר החידוש בפרשא דידן, ושני נביאים בסגנון אחד מתנבאים.

*

עוד כתב הנוע"א אלימלך במקו"א שמי שהוא תמיד בענווה ושפלות, הרי הוא כמקריב קרבנות על גבי המזבח. וכל מעשי התוה"מ"צ שלו הם כקרבנות על גבי המזבח, אף בזמן הזה.

וראיה ברורה לדברי קדשו המחודשים יש להביא מהגמרא בסנהדרין (דף מג:); "אמר רבי יהושע בן לוי, בזמן שביית המקדש קיים אדם מקריב עולה שכר עולה בידו, מנחה שכר מנחה בידו. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולן. שנאמר (תהלים נא, יט) 'זבחי אלהים רוח נשברה'. ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת, שנאמר 'לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה' ע"כ.

הרי, שמי שדעתו שפלה הכתוב מעלה עליו כמי שהקריב כל הקרבנות כולם. [דהיינו, שבמה שדעתו שפלה, מתקרב להשי"ת ובטל אליו כקרבן]. ואם כן בודאי שכל התוה"מ"צ ומעש"ט שיעשה, הרי הם כקרבנות העולים על גבי המזבח, בהיות הוא עצמו כמזבח כפרה מוכן כל העת ודוק.

ובנתיב הדברים יבואר מה שמביא כ"ק אא"ז מביאלא זצוקללה"ה זי"ע בספרו כמה פעמים בשם אא"ז זצוקללה"ה מאוסטרווא, "מזבח אבנה בשברון לבי" (שיר היחוד ליום ראשון), שהאדם בונה ליבו כמזבח, על ידי שברון לב ומידת ענוה ושפלות. והיינו כנ"ל, שבזה נעשים כל מצוותיו ומעשיו כקרבנות העולים על גבי המזבח.

והיינו מ"ש אא"ז הנ"ל זי"ע שענוה ושפלות הם ראש ושורש של כל המעלות ומידות טובות. וזל"ק (תו"א פרשת לך); "ויעבור אברהם בארץ. אפשר לומר, שאברהם אבינו עליו השלום הלך בכל מדותיו, וראה שאין מדה גדולה מזו רק לאחוז במדת השפלות. כמו שאמר (בראשית יח, כז) 'ואנכי עפר ואפר'. וזהו 'ויעבור אברהם בארץ', היינו על ידי מדות שפלות, להיות כמו הארץ, אין לך מדה טובה ממנה" עכ"ל.

וכן כתב באגרת הרמב"ן; "וכאשר תנצל מן הכעס, תעלה על לבך מדת הענוה, שהיא מדה טובה מכל המדות טובות, שנאמר (משלי כב, ד) 'עקב ענוה יראת ה'".

ומקור דברי קודשם נאמן בסוגיא דעבו"ז (כ:); "אמר רבי פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות כו' טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה וכו'. וחסידות גדולה מכולן, שנאמר (תהלים פט, כ) 'אז דברת בחזון לחסידך'. ופליגא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן, שנאמר (ישעיה סא, א) 'רוח ה' אלהים עלי, יען משח ה' אותי לבשר ענוים', חסידים לא נאמר אלא ענוים, הא למדת שענוה גדולה מכולן". – ופירשו שם בתוספות; "וא"ת הא כתיב נמי 'אז דברת בחזון לחסידך',

ולא כתיב לענויך. וי"ל התם חסידים כתיב וכ"ש ענוים, אבל לענין בשורת הגאולה פשיטא תולה אותם בחשובים וגדולים יותר" ע"כ.

הרי מבואר למסקנא דסוגיא דקיימא לן כרבי יהושע בן לוי שענוה גדולה מכולם, ואף יותר מן החסידות. ולזכות לגאולה אפשר רק על ידי הענוה, "יען משח ה' אותי לבשר ענוים", ובודאי כמו כן לגאולה הפרטית יזכה רק מתוך ענוה ושפלות.

וכבר הבאתי כ"פ מסה"ק ברכת טוב מאא"ז מאוזורוב זצלה"ה, שמביא בשם אא"ז היהודי הק' זיעועכ"י שמי שהוא עניו אי אפשר למידת הדין לחול עליו, בהיות שהוא אין ואפס, ואין למידת הדין על מה לחול. וראי' לד"ק יש להביא ממה שלא יכלו החרטומים בכישוף טומאתם לחול בפחות מכעדשה במכת כינים. מכיון שאין בזה שיעור, והוא כאין וכאפס, אין מקום לטומאה לחול. וכן על מי שהוא עניו ושפל, וכאין בעיניו לא יכולה הטומאה ומדת הדין לחול.

והמורם לפי זה, באשר אמרו בגמ' ב"ק (ס.ו); "אין פורענות מתחלת אלא מן הצדיקים תחילה", שמידת הדין פוגעת בהם תחילה רח"ל. מכל מקום אותם צדיקים שהינם בתכלית השפלות בשום אופן וזמן לא תחול עליהם שום רעה ולא תתחיל מהם שום פורענות.

ובנתיב דרכנו מבואר יסוד ושורש רבואה"ק זיעועכ"י, להשריש בלבות אנ"ש ענוה ושפלות תמיד. שזהו יסוד ושורש כל התורה כולה. ובודאי מי שאין בו מידות הללו לא יוכל להיות אדם ישר.

*

ועכ"פ מוכח מכל זה שישנם דרכים ואופנים להתקרב להשי"ת ולהידבק בו, גם לאחר חורבן ואף שאין בידינו ההשגות והמדרגות הגבוהות כמו בזמן הבית, בהקריב ישראל קרבנותיהם על גבי המזבח. מכל מקום יש דרכים להתדבק ולהתקרב אליו ית'.

וכענין שאמר הרה"ק מסטרעליסק זצלה"ה, שבזה"ז כשמכניס אדם אורח על שולחנו, ואשתו ובנותיו הגדולות אינם עמו על השולחן, הרי הוא כמי שכיוון כל כוונות האריז"ל הראויים לכוין.

כי לפי איכות הדורות וירידתם, אפשר גם בדברים גשמיים כשיעסוק בהם כדת של תורה, ולבו נכון לקיום תומ"צ בישרות בכל דבר, הרי הוא מתדבק בזה באותה דבקות של דורות הקדמונים בקרבנות והשגות נוראות. כדאיתא בתנחומא (תצוה אות ו); "ראשך עליך ככרמל (שיר ז, ו), הרש שבישראל שקול כאליהו, שנאמר (מלכים א יח, מב) ואליהו עלה אל ראש הכרמל. 'ודלת ראשך כארגמן', הדל שבישראל שקול כדניאל, דכתיב ביה (דניאל ה, כט) והלבישו לדניאל ארגונא וגו'".

וכן אמרו ז"ל (ברכות נה.); "כתיב (יחזקאל מא, כב) 'וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשלחן, רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו, כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר". – ומדויק לשון "ועכשיו", שדוקא עכשיו בזמן הגלות שאין ביהמ"ק קיים ואין מזבח מכפר, אפשר גם בעסק דברים הללו לכפר, אבל בזמן המקדש כפרה דוקא בקרבנות.

והיינו משום שעם ירידת הדורות והתגברות כוחות הטומאה וזוהמת העולם, זה משפיע גם על בני ישראל. כמו שכתב זקני בסה"ק תו"א (פרשת וישלח); "כמו שאמר הרב הקדוש רבי ר' זושא זצלה"ה זי"ע על פסוק (תהלים קו, לה) 'זיתערבו בגוים וילמדו מעשיהם', ממעשיהם לא נאמר, אלא מעשיהם. היינו, שמעשי ידיהם של הגוים הם הגורמים ח"ו חטאים לבני ישראל, שמטמאים את האויר, ובעבור זה גזרו חכמים טומאה על אויר ארץ העמים" עכ"ל"ק. – ובדורות שכאלו כל דבר קטן נחשב כנסיון גדול, וחשוב מאוד למעלה. כפי מידת הקושי וההתנגדות שיש לקדושה בעולם. ומשקל של קל דעות, מחשב כל מעשי בני אדם לפי העמל והיגיעה וטרחת קושי פנימי וחיצוני וכל הגורמים סביב שנלווים לכל מצוה ומעשה, שלפי כל זאת נמדד גדלות כל דבר, ולא לפי עצם הדברים.

יישוב הדרשה "אף אלו מסיני", וטעם שפתח הכתוב במשפט העבדים תחילה

ובזה נבוא אל הביאור, "מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני". בודאי פשיטא שלא נצרך זאת להשמיענו עצם הדבר שנאמרו כולם בסיני, כאשר הקשנו שזאת ידענו כבר בדרשה דשמיטה שכל כללי ודקדוקי התורה כולם נאמרו בסיני. – והכא אתי קרא לאשמועינן, דלא תימא הן אמנם מסיני הם אלו המשפטים, אבל אין בהם אלא הלכות ודינים, ומשפטי ממונות בלבד, לדעת סדרי החיים בין איש ובין רעהו וכו', ותו לא.

- על כך קמ"ל קרא דידן, שיש בהם באלו המשפטים אותם השגות ומדרגות גבוהות כבסיני. ומה הראשונים בסיני, מתוך קולות וברקים ומראה אש השי"ת בהתגלות כבודו על הר סיני. אף אלו מסיני, שיש בהם אותם מדרגות נעלות ונשגבות של דבקות אלקים חיים תמיד בכל מעשה שיעשה האדם כמשפט דת של תורה, ובכל פעולה שיכוין כוונתה הראויה, יוכל להגיע לאותה מדרגה שעמדו ישראל בסיני. וכמו שהובא מרבינו הבעש"ט הק', שאם בלימוד ועיסוק בתורת שור שנגח זוכים לדבקות תורת השי"ת אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו אליו, כ"ש בעיסוקם למעשה בפועל, שאפשר בקיום כל אלו המשפטים כראוי להתקרב אליו כמו בסיני.

ובתנחומא (תצא ח); "אם ראית דור שמידותיו שקר, דע שהמלכות מתגרה באותו הדור כו'. אף משה רמזה להם בתורה, שנאמר (דברים כה, יג) 'לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן', לא יהיה לך בביתך. מה טעם 'כי תועבת ה', מה כתיב אחריו זכור את אשר עשה לך עמלק" ע"כ.

והיינו שבמידות ומשקלות של שקר, ומשא ומתן שלא באמונה, מגביר כח הרע ומלכות מתגרות, ומתחזק כח עמלק בעולם, וגורם למלחמת עמלק בישראל בכלל רח"ל. וגם בפרט גורם להתגברות קליפת עמלק שבו, כי יסוד קליפת עמלק קיימת בתוכו של כל אחד ואחד כמ"ש בסה"ק עבודת ישראל (פר' תצא) כידוע, ובכך היא עיקר מצות מחיית עמלק שבימים הללו, להכניע הרע שבקרבו ולגלות חלק הטוב. – ובזה מלמדנו המדרש שבזהירות במצות המשקלות המשרישה באדם ישרות והגינות בכל עניני מסחרו בין הבריות, שיהיו כל הנהגותיו במידות טובות ובנאמנות, הרי שבזה הכניע האדם קליפת עמלק הטמונה בקרבו.

*

וביתר עמקות נראה לבאר בזה, ויבואר גם כן טעם שפתח הכתוב בפרשתנו במצות עבד עברי.

הנה כשם שניתנה תורה לפי כוחו של כל אחד ואחד, כאשר הבאנו כ"פ מאמר כ'ק אאמור"ר זצללה"ה זי"ע בספה"ק חלקת יהושע מאמרים (מאמר שישי) בשם הישמח משה זצללה"ה (פרשת נצבים דף קלג ע"א) שהתורה ניתנה ביסודה לפי כוחו של כל אחד ואחד עי"ש.

ונראה כמו כן שנתנה התורה לכל זמן וזמן לפי עניינו, כענין שאמר הרבי הק' מלובלין זצללה"ה בפסוק (שמות יח, כב) "ושפטו את העם בכל עת", שצריכים הצדיקים לשפוט וללמד התורה לישראל לפי העת.

והנה לא כל העתים שווים, וכבר מתחילה בשעת מ"ת הכין השי"ת אותה ונתנה לפי כל העתים העתידיים להיות בעולם עד סוף כל הדורות. והוא היישוב לתמיהת התוס' (שבת פח.). בהא דאמרינן; "שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם". והקשו בזה; "ואף על פי שכבר הקדימו נעשה לנשמע", כלומר ואם כן למה נצרך לכפיית הר עליהם. ותרצו לפי דרכם עי"ש.

ונראה ביסוד דברי המהר"ל ז"ל באשר אמרו במדרש על ראשית הבריאה (ב"ר ב, ד); "ר"ש בן לקיש פתר קריא בגליות, 'והארץ היתה תהו' זה גלות בבל, 'ובהו' זה גלות מדי, 'וחושך' זה גלות יון, 'על פני תהום' זה גלות ממלכת הרשעה וכו'". – שהוא תמוה, כיצד נפתר קרא כבר בראשית הבריאה בארבע גלויות, שרומז לנו המדרש שכבר הוכנו ונועדו כולם להיות בעולם מיד בראשיתו, והרי עדיין לא חטאו ישראל ולא פשעו, ולמה להקדים מכת הגזירה טרם שנתחייבו בה.

אך ביאר דאדרבה זהו לטובת העולם, שמיד בעת תחילת בריאתו מיסודו, הכינו השי"ת לכל האופנים העתידיים להיות בו, וכמובן אם לא היו חוטאים היה העולם מגיע לתיקונו ללא אותם הגלויות וייסוריהם הקשים, שהיה

הכל נמתק ברחמים וחסדים. אבל מצידו ית' הכין את העולם שתהיה לו תקומה וקיום על כל צד ובכל אופן אפשרי, שאם חלילה יחטאו וייצטרכו ללכת לגלות תוהו ובוהו וחושך על פני תהום חלילה, גם שם יהיה להם קיום והעמדה, ויוכלו לעבוד השי"ת בכל מקום ובכל עת.

כיוצא בדבר נראה להלך באותה דרך גם כלפי נתינת תורה לישראל, שנצרכה להיות מיסודה ניתנת על כל האופנים והמצבים שייתכנו בישראל לכל זמן כפי עניינו ולכל איש לפי כוחו. ולפיכך אף כי אמרו ישראל נעשה ונשמע וקיבלוה ברצון גדול, שהגיעו אז למדרגת המלאכים כמש"נ בהם (תהילים פב, ו) "אני אמרתי אלהים אתם, ובני עליון כולכם". – מכל מקום כבר מראש נתנה תורה והוכנה גם על מצבים שיצטרכו בהם כפיית ההר כגיגית, כאשר יהיו בהסתר הגלות, סחופים ודוויים בכל מיצרי הזמן המעיקים, וחבלי יצה"ר דמעיקין על נפש ישראל, מכל מקום השריש השי"ת בישראל כח הכפייה, שיהיו יכולים תמיד לכפות עצמם לקיום תוה"ק בעוז ותעצומות.

וכענין שמצינו בהם בישראל ב' אופני מדרגות, "אם כבנים אם כעבדים", כדאמרין (קידושין לו.); "בנים אתם לה' אלהיכם (דברים יד, א). בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים, אתם קרוים בנים. אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים וכו'". כי בבחינת הבנים אנו כסמוכים על שולחן האב, ברוממות הדעת וגדלות ההשגה, כאשר היה בימות עולם בעת היה הבית על מכונו כהנים בעבודתם וישראל במעמדם. אבל בחינת העבדים, הלא היא בקטנות הדעת, מתוך כפיית הר כגיגית, כשור לעול וכחמור למשא. ובזאת נתן לנו השי"ת הכח לעמוד אף באלו מדרגות של עבדים ולעבדו ית' בלבב שלם בכל עת.

ומהאי טעמא פתח הכתוב בפרשתנו במצות העבדים מיד לאחר מתן תורה בסיני, ללמדנו שאף בעתותי הגלות הנמוכים וזמני השפלות, יש לנו לעבדו ית' בזו הבחינה של "עבדים", אף כי אין זוכים להרגיש ההשגות הנעלות והמדרגות הגבוהות יכולים אנו כעת חיה גם כן לדבק עצמו בו ית' מתוך קיום תומ"צ בפשיטות הראויה לנו, לקיים דת של תורה כהלכתה. ואף אותם אנשים אשר עסקיהם במשא ומתן ובמשפטי תורת עוה"ז הגשמי, של שור שנגח וכיוצא, גם הם באותה מדרגה שעומדים בה יכולים להתקרב אל האלקים ולעבדו ית' תמיד.

ובזה אמרתי לפרש המדרש (ויקר"ר יג, ג); "אמר רבי אבין בר כהנא, אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חדוש תורה מאתי תצא", כי כל מעשיהם ועובדותיהם של ישראל בגלות כולם יתהפכו לתורה חדשה לעתיד. ומצאתי בעז"ה בסה"ק שם משמואל (פרשת מסעי תרע"ז); "כמו שהגיד כ"ק זקיני האדומו"ר הגדול זצללה"ה מקאצק זי"ע, כי מאורעות הגלות נכתב בשמים, ולעתיד יהי נעשה מזה ספר" עכל"ק. – והיינו כמבואר, בהיות שכל מעשה ופעולה שעושה איש ישראל בעולם יש בה התקרבות אמת להשי"ת, ובכוחה לקיים בכל הליכותיו ודרכיו ממש ידיעתו ית' ולימוד תורתו הקדושה, ולהידבק מכוחם בדבקות קל חי ב"ה. כאשר מבואר בסה"ק נוע"א (שזו העבודה שבמעשים הפשוטים והגשמיים, מקרבת את איש ישראל לדבקות הבוב"ה).

- אלא שלעת עתה בהסתר הגלות אין אנו זוכים לראות ולהכיר כל התורה החדשה הנעשית בפעולותינו והתיקונים הגדולים הנפעלים בכל העולמות אף בעשיות פשוטים של עוה"ז ומתוך עסק במשא ומתן באמונה וקיום בכל דרכיך דעהו. אבל כאשר יתגלה משיח צדקנו ויגלה בתורתו החדשה כל נבכי גנוי נסתרות שבתוה"ק ושבעולם אז יתגלה בבירור שכל מעשינו וכל עבודתנו בימי הגלות הכל מעשים של תורה ועבודה, ומכולם הגיעה הנחת רוח לבוכ"ע, והתדבקות נשמותינו בהשי"ת.

ד

מידת הישרות במשפטי הממונות ובכל הליכות אדם

באופן מחודש יותר הדבר מפורש בסה"ק נועם אלימלך בליקוטי שושנה זול"ק; "בב"מ דף ל (ע"ב) משנה איזה היא אבידה כו' [אי זו היא אבידה, מצא חמור או פרה רועין בדרך, אין זו אבידה. חמור וכליו הפוכין, הרי זו אבידה]. ונראה לפרש ע"ד המוסר, אם תרצה לדעת 'איזה היא אבידה' – שאדם אובד בו נשמתו. ואמר, 'מצא חמור או פרה רועים בדרך' – דחמור הוא גוף והחומר של האדם, העוסק בעניני העולם הזה ודברי גשמי הרודף אחריהם. וזה הוא הפירוש של 'רועים' – שרועה את עצמו במרעה העולם הזה. אלא שאף על פי כן, הוא 'בדרך' – פירוש שהוא נוהג את עצמו בדרך הישר, שנושא ונותן באמונה, 'אין זו אבידה' – בשביל זה אינו מאבד ח"ו נשמתו. * אבל 'חמור וכליו הפוכים' – * דכלים הם האברים של האדם שהוא משמש בהם, אם הם 'הפוכים' –

פירוש שקלקל בהם והיפך אותם מטוב לרע, 'הרי זו אבדה' – שבזה בוודאי הוא אובד את נשמתו, לכן חום וחמול ורחם על נפשך ונשמתך ותחזור בתשובה מהרה להבורא יתברך שמו" עכל"ק.

הרי מתבאר מדברי קדשו, שאף האדם אשר עיסוקו בעניני גשמיות עוה"ז, בבחינת "מצא חמור או פרה רועים", שגוף החומר והבהמיות שבו, 'רועים' במרעה עוה"ז. – אעפ"כ אם הוא "בדרך", שמתנהג בדרך הישר ונושא ונותן באמונה, אין זו אבדה, שאינו מאבד נשמתו. וכמשנ"ת שבזה הוא מרומם ומגביה את נפשו ונשמתו. אבל בהיפך חלילה באם הוא "חמור וכליו הפוכים", רח"ל, שמשתמש בכלי איבריו ללכת בדרכים הפוכים, ומקלקל אותם מטוב לרע. – הנה זה היפך מן 'הדרך' הישרה, כי חיפש לעצמו דרכים עקלקלות ומעוקמות, הרי שבכך 'זו אבדה', שאבדה נשמתו חלילה. – ומבואר להדיא כיסוד דברינו האמורים בעזה"י.

אלא שהוסיף כאן רבינו הנוע"א זי"ע תנאי נוסף, שצריך להיות האדם נוהג "בדרך" – פירוש שהוא נוהג את עצמו בדרך הישר, ובאם "כליו הפוכים" חלילה, ומתנהג בדרכים הפוכות ומעוקמות, בזה איבד נשמתו.

כי עצם ההליכה "בדרך" הישרה, להתנהג עצמו בישרות, מעלה גדולה יש בה. ובפרט בדור עיקש ופתלתול, שכל הדרכים הפוכים ומעוקמים, מי שמחזיק עצמו שלא ליאבד בהם, רק משגיח להתנהג בישרות בכל דבר, הרי הוא במעלה עליונה מאוד.

כאשר הכתוב מעיד על דורות שכאלו (דברים לב, ד); "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא. שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתול". היינו, שמצידו ית' הוא תמים פעלו במשפט צדק ואמונה ללא שום עוול, צדיק וישר בכל דרכיו. ורק האדם כשמשחית דרכיו מתרחק בזה מישרותו ית', נעשה "דור עיקש ופתלתול" רח"ל.

ומפרש רש"י שם; "דור עקש - עקום ומעוקל, כמו (מיכה ו, ט) 'ואת כל הישרה יעקשו'. ובלשון משנה חולדה ששיניה עקומות ועקושות. ופתלתול - אנטורט"לייש (פערדרעהט) כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל".

כלומר, שאין זו סתם עקמימות שבקל יוכל להתיישר, אלא עקום ומעוקל בדורים עקומות ועקושות, כי את כל הישרה יעקשו. והוא מפותל מסובב [פארדרייט] ומתוסבך כפקעת. – ובדור שכזה נעשים "בניו מומם", שהבנים בעצמותם הם 'מומם', לא רק שיש בהם מום, אלא בעצם מהותם הם "מומם". ובפרט בדור שכזה עקש ופתלתול כל העת ברדיפה אחר התאוות והמידות הרעות רח"ל. – ובאם בדור עקום שכזה, מחזיק האדם "בדרך" להתנהג עצמו בתום ובישר ובמשא ומתן באמונה, אזי נעשים בזה "לו בניו", בנים אתם לה' אלקיכם, כבחינה העליונה של בנים שעושים רצונו של מקום. ויש לו להקב"ה נחת רוח גדולה מהם, באשר מחזיקים דרכם בישרות וכל דבריהם באמת ואמונה בתום ובישר.

וכענין שאמרו גדולי ישראל, עיקר מעלת האדם היא "בישרות השכל", כאשר יש לו ישרות בטבעו ושכלו חושב בישרות, ולא שכל עקום. כי אין מועיל מה שיהיה לו מוח חד, ושכל עמוק וחריף, אם הוא עקום, שבטבעו העקום יעקם כל דבר.

שהרי בעקמימותו יוכל להיות בבחינה שאמר הכתוב (ירמיה ד, כב) "חכמים המה להרע, ולהיטיב לא ידעו", שחכמתם מובילה אותם רק להרע, לעקם דת תורתנו הקדושה, ולהיטיב לא ידעו, שבכל דבר מהפכים דרך ה' כחמור שכליו הפוכים רח"ל. ואותם כינה הנביא שם שבאמת אף שנראים בעיניהם כחכמים, באמת "בנים סכלים המה, ולא נבונים המה".

ומצינו בגמרא (עבודה זרה כה.); "כתיב (שמואל ב א, יח) 'ויאמר ללמד בני יהודה קשת, הנה כתובה על ספר הישר'. מאי 'ספר הישר', אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, זה ספר אברהם יצחק ויעקב [היינו ספר בראשית שמעשה אבות כתובים בו. רש"י], שנקראו ישרים, דכתיב בהו (במדבר כג, י) תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו".

והרי שהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב נשתבחו במעלה זו "שנקראו ישרים", שהישרות היא המעלה הגדולה מכל המעלות. והשרישו האבות הקדושים 'ישרות' בזרעם עד עולם, ואפילו בגוונא שעיקם עצמו כ"כ

ונעשה עיקש ופתלתול, יוכל גם כן ליישר עצמו ע"י התוה"ק שהיא ישרה ומיישרת "פקודי ה' ישרים" (תהלים יט, ט). ומכח שנטעו בו האבות הקדושים עד סוף כל הדורות, יכול גם העקום ומעוקם ליישר עצמו, וכמש"נ (ישעיה מ, ד) "והיה העקוב [הוא הדרך המעוות. רד"ק] למישור".

ואף התורה הקדושה השתבחה במעלה זו, כדכתיב (תהלים יט, ט) "פקודי ה' ישרים, משמחי לב". שישרותם משמחת לב, כי דבר הישר חזקה שיתקבל ויחדור אל הלב, ויראו ישרים וישמחו.

נמצאת זאת תורת האדם, לעמול ולהתייגע ליישר את עצמו, וכמאה"כ (משלי ב, כ) "למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור, כי ישרים ישכנו ארץ ותמימים יותרו בה". ועל כך צריך שיתן דעתו להיות אדם ישר, ישר בשכלו, וישר במידותיו, וישר בהנהגתו, כי ישרים דרכי ה'. – ואז אם נוהג בדרך הישר ונושא ונותן באמונה, הרי מובטחים אנו בזה מפי קדשו של הנוע"א הנ"ל, שאינו מאבד נשמתו. ויתרה מזו, לפי מה שהבאנו לעיל ד"ק בפרשתנו, הרי הוא כסמוך אצל המזבח, ויש לו כפרה כקרבת המזבח.

ובמשא ומתן באמונה, היא ההוכחה העיקרית והיסודית, שזה האדם ישר וטוב הוא, רך ונאמן. ולפיכך בדין הוא שתהיה לו בזה כפרה וסליחה, כי אין לו מדדדדדדד עוונותיו בעצם טבעו רק כמכשול ומקרה. ומעצם טבעו הישר והנאמן יוכל זאת ודוק.

והוא הביאור בגמרא שבת (לא.) שהשאלה הראשונה ששואלים למעלה "בשעה שמכניסין אדם לדין, – אומרים לו, נשאת ונתת באמונה". – והיינו משום שאם יש לו זו המידה, יודעים בו שהוא בן עולם הבא. שהיא תמשכנו תמיד אל הדרך הטובה והישרה. ובפרט בזמנינו דור עקש ופתלתול, שבהתגברות כנגד כל עוולה ועקמימות, רק בהתנהגות בדרך הטובה והישרה, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם, שבודאי יזכה בה למקום גבוה ונכבד בעוה"ב.

וכבר הארכנו בכמה מקומות, שהעיקר בזמנינו לקיים "לעולם יהא אדם", והתנאי הראשון להיות אדם, הוא שיהיה ישר. כי מתנאי מהות טבעי האדם הוא הישרות. – ו"לעולם יהא אדם", יסודו ושורשו הוא שיהיה ישר וטוב. ואם הוא ח"ו עם מידות רעות ואכזריות הרי שהוא כחיות טרף, ואינו במדרגת אדם כלל. וגם זאת מיסודות 'לעולם יהא אדם', שיתנהג עם שאר חבריו ועם כל אדם בישרות ומו"מ באמונה. שלהמבואר הוא עומד במדרגה אחרת לגמרי אצל השי"ת מי שזוכה להגיע למדרגת 'לעולם יהא אדם' ישר וטוב.

שהרי הישרות היא בכל מידותיו והנהגותיו בינו לבין עצמו, ובינו לבין קונו, ועם כל ישראל להתנהג בישר ובטוב, שאז הוא נכנס בבחינת "אדם", שהיא ההקדמה היסודית למתן תורה. כמבואר בתד"א (רבא פ"א) דרך ארץ קדמה לתורה. ומבלעדי הישרות אי אפשר לקנות המידה השורשית של "לעולם יהא אדם", וא"א לקיים תורה ומצוות כראוי, שהם משפטים ישרים ותורות אמת, ואינם נדבקים כי אם באדם הישר.

והאדם שהוא ישר ורך וטוב לבב, עושה כל העת נחת רוח לבוית"ש בעצם מהותו, שהרי על ההיפך מן הישרות העיד הכתוב הנ"ל "שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתול", שגורמים עגמ"נ וצער בזה למעלה. – ובהיפך כאשר בניו ישרים וטובים ורכים כמה נחת רוח מגיע מזה להשי"ת מעצם קיומם עלי אדמות בישרות וטובה רכה ז.

וכבר ייסד לנו כ"ק אמו"ר זצוקללה"ה יסודות מוצקים בזה, שאחד מהגילויים הגדולים של הבעש"ט הק' זי"ע עלי אדמות היה שאין כל התכלית בקיום התוה"מ"צ ותכלית החיים בעולם היא אך ורק לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו. וזל"ק בספה"ט חלקת יהושע (מאמרים דף קכה); "ומאז זרח שמשו האור המאיר מסוף העולם ועד סופו רוח אפינו משיח ה' רבינו הבעש"ט זצלה"ה ותלמידיו ותלמידי תלמידיו, שזרח והזריח אורות קדושים, ולימד דעת לבני ישראל עם קדושו, שהעיקר מהעבודות להשתדל במסירת הנפש לעשות נחת רוח ליצרנו לבורא כל עולמים וכו'" עכל"ק.

וכאמור זה האדם שהוא רך וישר וטוב, הוא זוכה לתכלית האמת, ועושה נחת רוח להשי"ת תמיד. והקב"ה משתעשע באנשים כאלו, ומראה למלאכים בפמליא של מעלה, ראו בריה שבראתי בעולמי. ובפרט בתוך זוהמת וטומאת הפקרות הזמנים הללו של עקבתא דמשיחא. הוא עושה בעצם יישרתו נח"ר להשי"ת תמיד. וכ"ש שבכל מעשיו הנעשים בישרות רצויים לפני השי"ת מאד.

וחלילה במידה הפוכה מן הישרות של "דור עקש ופתלתול", כמה צער ועג"נ גורמים למעלה בעצם מהותם הערמומית ברמאות עלי אדמות רח"ל. והשי"ת יזכנו להיות בין העושים נחת רוח לריבון העולמים.

*

אך זאת שומה עלינו לדעת שאין זו עבודה קלה, ואין זה פשוט כל כך, לזכות להיות אדם ישר, עד שיזכה בעבור זה שתהיה לו זו הישרות מזבח כפרה. כי צריך עמל ויגיעה קשה מאד בדקדוק אחר דקדוק, עד שיתיישרו כל הנהגותיו ומעשיו ומידותיו, ושיהיה בעל "שכל הישר".

- והראיה בדבר מגמרא סוכה (דף מד:); "אמר אייבו [אבוה דרב], הוה קאימנא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק, אתא לקמיה ההוא גברא, אמר ליה קרייתא אית לי [כפרים ויושביהם], כרמיא אית לי, זיתא אית לי. ואתו בני קרייתא ומקשקשין בכרמיא [עודרין את הכרמים בשביעית], ואוכלין בזיתא [בשכר חפירת הכרמים, ואינן מפקירין לעניים], אריך או לא אריך [טוב לעשות כן או לא. אריך לשון דבר הגון]. אמר ליה, לא אריך [לפי שאתה פורע פעולתם מפירות שביעית, והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה]. הוה קא שביק ליה ואזיל. אמר [רבי אלעזר בר צדוק], כדו הויתי דיירי בארעא הדא ארבעין שנין [כבר עברו ארבעים שנה שאני דר בארץ הזאת], ולא חמיתי בר אינש [לא ראיתי בן אדם] מהלך בארחן דתקנן כדין [שמהלך בדרך ישר כאדם זה]. הדר ואתי ואמר ליה, מאי מייעבד וכו" ע"כ.

והרי שאחר ארבעים שנה שהיה גר באותה ארץ, אמר שלא מצא שם אדם ישר והגון כמותו! ומדאשתבח ביה שלא ראה אחרים מהלכים ביושר כמוהו, מוכח שאין זו הישרות דבר המצוי, אף בדורות קדמונים ביותר של התנאים. ומה נענה אנן יתמי דיתמי, כמה סייעתא דשמיא שאנו צריכים לזכות לישרות.

והיינו פירושא; "מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני". היינו כאשר נושא ונותן באמונה, ושומר ומקיים אלו המשפטים ישירים באמת ובתמים, אף כי מהלך ומתעסק בגשמיות ועניני עוה"ז. הרי שבכח עצם המשפטים הישרים האלו לכפר עליו ולקרבו להשי"ת. ממש כמו הראשונים שבסיני, שנתנו באש ומזככים האדם כאש. ואין אלו הנהגות בעלמא, אלא אף אלו מסיני, חשיבותם ורוממותם והשפעתם על נפש האדם נשתווה לראשונים שבסיני, ועושה בהם נחת רוח גדול להשי"ת בעצם קיום הדינים והמשפטים, ריח ניחוח לה', נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני.

ובמשנה שלהי מסכת מכות (כג:); "ר"ש בר רבי אומר, הרי הוא אומר (דברים יב, כג) 'רק חזק לבלתי אכול הדם, כי הדם הוא הנפש וגו'. ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו מקבל שכר. גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות" ע"כ.

ונראה ברור שבדברים הללו שהתוה"ק מדגישה, "שנפשו של אדם מתאוה להן", ולא זו בלבד אלא אף "מחמדתן", שלכן קשה מאד מאד לעמוד בנסיונות הללו של גזל ועריות, בהיות תאוותם וחמדתן תקועה ועולה מתוך נפשו של אדם. - העצה והדרך להתגבר כנגד חמדת נפש אדם, היא במה שיעמול ויטייגע לקיים "לעולם יהא אדם" כראוי, וישריש בנפשו להיות "אדם" נאמן בכל המצבים, ולהתנהג עצמו כ'אדם' ישר וטוב. שבזה יכניע כל יצרי תאוות מעללי איש, ודברים המגונים והבהמיים שבנפשו של אדם. כי אם יהיה 'אדם' בשלמות, כל אותם חלקים בנפש שאינם הולמים התנהגותו של 'אדם', ונובעים מחלקי הנפש הדומים לבהמה, כמאמרם ז"ל (חגיגה טז.) "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת, שלשה כבהמה". - כל אלו חלקי התאוות הקשות שנפשו של אדם מחמדתן, ייכנעו וייעלמו כפי מידת התגברות חלק 'אדם' שבו, וככל שיתעלה בעבודת "לעולם יהא אדם", כן יתעלה יותר בהכנעת חומר הגוף העכור ותאוותיו הנפסדות.

ובלא זו העבודה של "לעולם יהא אדם" הוא כמעט בבלתי אפשרי שיוכל לעמוד כנגד אלו הנסיונות הנוראים התקועים עמוק בחמדת נפשו של אדם. ובפרט בזמנינו שהעולם מזוהם וטמא בכל מיני תאוות משונות ומאוסות שלא היו מימות עולם, ואפילו אצל אומות העולם נחשבו כעבירות חמורות.

לפיכך שומה עלינו לעמול קשות להגיע לבחינה זו של "לעולם יהא אדם", לקנות ולהשריש מידה זו שתהיה טבועה בדמו, ובכל עת ומצב תמיד יהיה אדם ישר וטוב רך ונאמן, בעל נימוסין ומידות טובות. שבזה יזכה להגיע לקנין מידת "דרך ארץ", שהיא קדמה לתורה (תנדא"ר פ"א), שעל ידה יוכל להגיע לקיומה של תורה. ואז יהיה הקב"ה בעזרו כנגד יצרו, כמ"ש (סוכה נב:); "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לז, לב) 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו'. ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו, שנאמר (שם) 'ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו". ויתן השי"ת שנזכה לזו הבחינה של "לעולם יהא אדם" כראוי.

ה

חתירה מיוחדת מתחת כסא הכבוד להשיב האנשים המעוקמים שכל דרכם הפוכה ממידת הישרות

ועתה נבוא בעזרה"ת לבאר המשך דברי הנועם אלימלך בליקוטי שושנה שם, שכתב בהאי לישנא קדישא [בפירוש המשך המשנה שם (ב"מ ל:)] "חמור וכליו הפוכין כו', הרי זו אבידה. החזירה וברחה החזירה וברחה, אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב להחזירה, שנאמר (דברים כב, א) השב תשיבם"; "אבל 'חמור וכליו הפוכים' – *דכלים הם האברים של האדם שהוא משמש בהם, אם הם 'הפוכים' – פירוש שקלקל בהם והיפך אותם מטוב לרע, 'הרי זו אבדה' – שבזה בוודאי הוא אובד את נשמתו. לכן חוס וחמול ורחם על נפשך ונשמתך ותחזור בתשובה מהרה להבורא יתברך שמו. 'החזירה וברחה החזירה וברחה, אפילו ארבעה וחמשה פעמים' – דהיינו שחזר בתשובה כמה פעמים וחזר לקלולו, אף על פי כן אל יתיאש עצמו ח"ו לומר, למה זה הבל איגע. אלא 'חייב להחזירה' – שחל עליו חיוב התשובה. 'שנאמר השב תשיבם' – משמע אפילו כמה פעמים. והשם יתברך המקבל שבים יחזירנו בתשובה שלימה לפניו, ויחתור חתירה מתחת כסא כבודו לקבל אותנו ברחמים, ולתקן את אשר שחתנו ברחמיו אמן כן יהי רצון" עכ"ל"ק.

משמעות דברי קדשו, שנצרכה המשנה להשמיענו חידוש מיוחד, לאיש כזה שחזר בתשובה כמה פעמים ובכל פעם חזר לקלולו רח"ל, שאעפ"כ אל לו להתיאש עצמו ח"ו, כי אעפ"כ השי"ת יחזירנו בתשובה לפניו ויחתור לו חתירה מתחת כסא כבודו. – וזאת רמז לנו התנא במשנה, "החזירה וברחה החזירה וברחה", שבכל פעם שהחזירה לנפשו בתשובה, שוב ברח ממנו לקלוליה. "חייב להחזירה" בתשובה, "שנאמר השב תשיבם", אפילו כמה פעמים. וחידושי דמתניתין, דיליף מקרא שאף בכמה פעמים שישוב יחתור לו השי"ת חתירה מיוחדת מתחת כסא כבודו.

וצ"ע למה נצרכה משנתנו לירד לדין זה, ולהשמיענו חידוש מיוחד הנלמד מקרא, דאפילו בכמה פעמים שהחזירה וברחה, חייב להחזירה לנפשו בתשובה. הא פשיטא, דהיינו חיוב מצות התשובה, לשוב בכל עת תמיד לפניו ית', ובודאי שמצות התשובה הפשוטה מחייבתו לשוב "אפילו ארבע וחמש פעמים", ומאי קמ"ל בזה.

ולהדיא פסק הרמב"ם בהלכות התשובה, שאפילו תשובה באחרונה ברגע אחרון של חייו, גם כן מתקבלת. וז"ל (פ"א מהל' תשובה ה"ג); "אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה, אין מזכירין לו שום דבר מרשעו. שנאמר (יחזקאל לג, יב) רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו" עכ"ל. – הרי שהתשובה לעולם מועילה אף ברגעי חייו האחרונים, ובודאי שכל עוד נשמתו בו חייב לשוב בתשובה ואפילו מאה ואלף פעמים.

ובשלהי לשון קדשו של הנועם אלימלך, נראה שנצרך לאיש זה "חתירה" מיוחדת מתחת כסא הכבוד לקבלו בתשובה. – ואף זה צ"ע שענין זה שיצטרכו לחתור חתירה מחודשת לקבל התשובה, לא מצינו אלא ברשעים גמורים שגדלה רשעתם עד מאד, כדוגמת מנשה שנאמר בו (מלכים ב כא, טז) "וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד, עד אשר מלא את ירושלם פה לפה, לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה'", שכיוצא באלו נצרכה חתירה מיוחדת. אבל לא בכשלון שכזה, שאחר שהחזירה בתשובה ארבעה וחמשה פעמים היא ברח, שבזה מהני אף תשובה הרגילה ולמה הוצרך לו חתירה מיוחדת מתחת כסא הכבוד.

– שהרי מקורה של זו החתירה מתחת כסא הכבוד במנשה מלך ישראל היא אמורה, כדאיתא בפרק חלק (סנהדרין קג.); "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב (דה"י ב לג, יג) 'וישמע אליו ויחתר לו', ויעתר לו מיבעי ליה. מלמד שעשה לו הקדוש ברוך הוא כמין מחתרת ברקיע, כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין". ופירש רש"י; "מדת הדין – היתה מעכבת שלא להקביל פני מנשה בתשובה, ועשה הקדוש ברוך הוא מחתרת ברקיע ופשט ידו וקבלו בלא ידיעת מדת הדין" ע"כ.

ויותר הוא מפורש בירושלמי (סנהדרין נא:); "א"ר לוי מולא של נחושת עשו לו ונתנו אותה בתוכה, והיו מסיקין תחתיו. שכיון שראה שצרתו צרה לא הניח ע"ז בעולם שלא הזכירה, כיון שלא הועיל לו כלום, אמר זכור אני שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק הזה בבית הכנסת (דברים ד, ל), 'בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם'. הרי אני קורא אותך, אם עונה אותי מוטב, ואם לאו הא כל אפיא שוין. והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות, שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקב"ה. והיו מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה, רבונו של עולם אדם שעבד ע"ז והעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה. אמר להן אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה לו הקב"ה חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו" ע"כ.

והרי שרק ברשעים שכאלו נצרכה החתירה המיוחדת לחתור ברקיע מתחת כסא הכבוד להמציא דרך תשובה שכזו. מחמת שהיו מלאכי השרת צועקים במידת הדין שאין זה ראוי לקבלו כאשר הרבה כל כך להפשיע, ונחתרה לו החתירה כדי ללמד דרך תשובה, שמגיעה אף במדרגות אלו. – אבל זה שהחזירה וברחה ארבעה וחמשה פעמים, אינו נצרך לשום חתירה מיוחדת לקבלת תשובתו, דהיינו דינא דתשובה וצ"ע.

ואשר נראה לפי דרכנו בביאור ד"ק, מחמת כי המדובר הוא כאן, ב"חמור וכליו הפוכים", היינו באדם כזה שהפך כל יסוד מידת הישרות על פיה, וכל כליו הפוכים ועקומים, ומשתמש בכליו ואבריו לקלקל ולעקם כל דבר, ולהפוך הטוב לרע רח"ל. – הנה אדם זה נחסר לו המידה הבסיסית של "לעולם יהא אדם", שהיא הישרות האנושית הטבעית בנפש איש ישראל כמבואר. וכאשר חסרה לו מידה זו של 'לעולם יהא אדם', נחסר לו כל היסוד וההקדמה לתורה ומצוותיה, שאי אפשר בלעדיה להגיע לקיום תומ"צ כמבואר. – ולפיכך אף באדם זה שכל דרכיו הפוכים ומעוקלים, אין מדת הדין נותנת לקבלו בתשובה. ובפרק כאשר החזירה וברחה כמה פעמים, והוא מסתבך יותר ויותר בפתיל עיקולו ועיקומו, במקום שיזקוף את נפשו ויטיישר באורחותיו. שבזה גם כן מלאכי השרת סותמים לו את כל החלונות, שאדם כזה שהכל הפוך אצלו אין ראוי לקבלו בתשובה, ולפיכך נצרך גם הוא לחתירה מיוחדת מתחת כסא הכבוד, שאעפ"כ השב תשיבם אפילו מאה ואלף פעמים כדרשינן בסוגיא, ולעולם יכול מכל מצב שלא יהיה האדם לשוב בתשובה ויתקבל לפניו ית' מכח אותה חתירה מיוחדת מתחת כסא כבודו לבעלי תשובה. כן נראה לפענ"ד לבאר קצת עומק דברי הנוע"א, ואם שגיתי ה' הטוב יכפר.

וכאן המקום להזכיר מה ששמעתי מפי קדשו של כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה שהי' מפרש הלשון (איכ"ר ה, ה, פרדר"א פמ"ב זוה"ק ח"א כג.) "וימינך פשוטה לקבל שבים", היינו שביד ימינו של השי"ת הוא מקבל בתשובה את 'הפשוטים', אנשים ישרים ופשוטים בעיני עצמם. – ולפי המבואר יש מקור נאמן לד"ק לפי מ"ש בנועם אלימלך הק' שהרי לאותם שאינם ישרים ופשוטים צריך חתירה מיוחדת מתחת כסא הכבוד. וימינו הפשוטה בדרך הרגילה לקבל שבים, היא לאנשים פשוטים וישרים ודוק.

וכתב אא"ז זצוקללה"ה בדברי בינה שמטבעם של בני ישראל חלקים הם באשר בפנימיות ליבם ישרים ותמימים הם. והיינו 'עקב איש חלק' שאין החטא יכול להידבק במהות נפשו, אלא מעצמו יורד ומתחלק ממנו, אבל עשיו בהיותו איש שעיר כל חטא מסתבך וחודר בו פנימה.

ובזה מבאר המדרש (ב"ר סה, טו); "ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שעיר, גבר שידין כמד"א (ישעיה יג) 'שעירים ירקדו שם'. ואנכי איש חלק, כמד"א (דברים לב) 'כי חלק ה' עמו'. רבי לוי אמר משל לקוויץ וקרח שהיו עומדין על שפת הגורן, ועלה המוץ בקוויץ ונסתבך בשערו. עלה המוץ בקרח ונתן ידו על ראשו והעבירו. כך עשו הרשע מתלכלך בעונות כל ימות השנה ואין לו במה יכפר. אבל יעקב מתלכלך בעונות כל ימות השנה, ובא יום הכפורים ויש לו במה יכפר, שנא' (ויקרא טז) 'כי ביום הזה יכפר' ע"כ. – והיינו שיעקב במהותו "איש חלק", וישרותו הפנימית אינה סובלת ההסתבכות והעקמימות, ובנקל לו להתיישר ולהזדקף כי זו מהותו הפנימית. משא"כ הגוי הוא בהיפך בעצם מהותו הוא מסובך ומתוסבך.

והיינו טעמא דאין מועילה התשובה לעכו"ם, כדאיתא במדרש (תנחומא ס"פ האזינו) כי יסוד כוחה של התשובה, היא מחמת כי פנימיות הנשמה ישרה וחלקה תמיד, והאדם מנער עצמו מן העוונות שנסתבכו בו, ואפילו אם חלילה הסתבך מאוד גם כן חותרים לו חתירה מיוחדת כמ"ש הנועם אלימלך הנ"ל. אבל הגוי מסובך מבפנים, ועצם מהות פנימיותו עקומה ומעוקמה, לא שייך בזה תשובה, להיכן ישוב וממה ישוב, הלא נתהפכה עצם מהותו לרעה ולטומאה לפי מיסת עוונותיו ופשעיו.

חשיבות הזהירות בענייני ממונות, שיש בהם בחינה של מסי"נ כמו הראשונים שבסיני, וכן בנתינת צדקה בעתים קשים במסי"נ

או יאמר "ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני". ללמדנו הוא בא, שיכול להגיע בדיני הממונות ועניינם לאותם מדרגות רמות ונשגבות כמו בהר סיני, עד בחינת מסירות נפש על קידוש השם.

כי הנה מצינו למשל בענין עבודה זרה, שיסודה היפוך מעבודת השי"ת, רק עבודה שהיא זרה לו. וישנם הרבה הלכות של אביזרייהו דע"ז, שגם עליהם יש חיוב של ייהרג ואל יעבור כמו בע"ז עצמה כידוע.

וזה לעומת זה, כמו שיש בהרחקה מסור מרע בחינת אביזרייהו, עד כדי שיתחייב ליהרג ולא לעבור עליהם. – כמו כן הוא בהיפך במידה הטובה של עשה טוב, שהנזהר באלו העניינים ומשגיח בהם, הרי הוא כמקדש שם שמים וכמי שמסר נפשו על קידוש שמו ית', מחמת שבחומרת אביזרייהו הללו הרי הם כגופו של דבר.

ומצינו בירושלמי (תרומות שלהי פ"ח דף מז.) כאשר היה נעשה לו לרבי יוחנן הפסד ממון, "וסליק לבית וועדא, והוה ר"ש בן לקיש שאיל ליה והוא לא מגיב, שאיל ליה והוא לא מגיב, א"ל מהו הכין, א"ל כל האיברים תלוין בלב והלב תלוי בכיס".

הרי שליבו של אדם תלוי בכיסו וממונו שמעמידו על רגליו, ולפיכך אין זה מן הקלות כל כך, לקיים דיני ממונות כהלכותיו, שלפעמים תלוי בזה ליבו כל כך, עד שצריך מדרגת מסירות נפש בממונות כמו בחמורות שבסיני. ויכול בזה לקדש שם שמים במסי"נ עצומה כאותו קידוש השם העולה באביזרייהו דע"ז וג' החמורות. כי בדברים קטנים לפעמים נעשה קידוש השם גדול כמו בגדולי גדולים, כדמוכח מיסוד הלכתא דאביזרייהו המחייבת מסירות נפש ממש כבגוף הדבר עצמו.

ובהיות ליבו של אדם תלוי בכיסו וממונו, נמצא שכשיתנהג בענייני הממונות ביושר ובאמונה, הרי שבזה ישפיע מיד על לבו התלוי בכיסו, ויתיישר בזה ליבו. ועיקרו של האדם הרי הוא הלב, וכשיבוא למידת לב טוב ישר ונאמן, אז במילא יתיישרו כל מעשיו ומחשבותיו, ויזכה לקיים כראוי חובת "לעולם יהא אדם" שהיא ההקדמה היסודית לכל דבר שבעולם הן בגשמיות והן ברוחניות בקיום תומ"צ.

ואיתא בגמרא עבו"ז (דף יח:); "מה אני לחיי העולם הבא, אמר לו כלום מעשה בא לידך, אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים, אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי". ולמדנו מכאן עד כמה חשובה הזהירות בזה, שבזה נעשה בן עוה"ב.

עוד יש בחינת מסירות נפש בממונות, בנתינת צדקה בעת שקשה לו, כאשר לבו קשור בממונו. וכתב בתניא קדישא שבהיות האדם נפשו קשורה בממונו, כי בנפשו יביא לחמו, הרי נתינת הצדקה בזמנים קשים יש בה בחינת מסירות נפש.

ואפשר גם במצוה זו של צדקה לקיים בחינת מסירות נפש עקיה"ש, שעליהם אמרו חז"ל (ב"ב י:): דמקדשי שם שמים אין כל בריה יכולה לעמוד במיחצתן. ובפרט כשנותן בזמן שקשה לו הנתינה, מחמת דוחק הפרנסה המועטת, ודוחק משפחתו וכיוצא, שלא כל העתים שווים. שיש בזה ממש קידוש השם שמוסר נפשו לכבודו ית' ולכבוד תורתו הקדושה, ומצות הצדקה הנשגבה. וכשנותן זאת בלב טוב ונפש חפצה תגדל עבודת הצדקה שלו עד מאד, ויוכל להגיע על ידה לקרבת אלקים ממש כמו הראשונים שבסיני.

ובמסירות הנפש וכל הכוחות והאפשרויות שיש לו, למצוות השי"ת ועבודתו, יכול להתכפר לו בזה אף בעבירות החמורות ביותר רח"ל. וכמשנ"ת שבאביזרייהו דקידוש השם ישנה אותה מעלה של קידוש שם שמים שמתכפרים לו בזה אפילו אותם חטאים ידועים שאמרו עליהם בזה"ק שאין מועילה בהם תשובה, מכל מקום במסי"נ זו שיש בה מצות קידוש השם מתכפרים אף החמורות שבחמורות ואף על חילול השם.

ואף כי אמרו בד' חילוקי כפרה בשלהי מס' יומא (דף פו.); "מי שיש חילול השם בידו, אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת". – כבר פסק רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (ש"א ס"ק מז, וש"ד ס"ק טז) שעל ידי קידוש השם מתכפר גם עוון חילול השם.

ובגמרא פסחים (דף קיב.); "מאי דכתיב (איוב א, י) 'מעשה ידיו ברכת', כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך", והיינו שנכנסה הברכה בממונו. כענין שביאר זקה"ק בדברי בינה (פר' תבוא אות ט) שהצדיק עושה רושם בממונו עי"ש. – והיינו מאותה סיבה האמורה שנפשו של אדם קשורה בממונו, כמו שידוע שממונו של הרשע יכול להשפיע לרעה כמבואר בסה"ק אגרא דכלה (פר' שופטים דף שכח ע"א), והארכנו בזה בדרשת שבת שובה דהאי שתא עי"ש.

ולפיכך בהיות הממון מחלקי נפש האדם יש בו כל הבחינות שבנפש, וכמו ששייך בו מסירות נפש כנ"ל, כן שייך להתברך על ידו כברכתה של הנפש.

ועכ"פ אם היה ממונו של איוב מבורך כל כך עד שכל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, הרי קל וחומר הדברים עד כמה היה איוב בעצמותו מבורך במידה גדושה מאוד, עד שבכל פרוטה שיצאה מידו היתה שורה הברכה. – וכל זאת למה הגיעה לו. נראה שהוא ע"פ מ"ש (ב"ב טו.); "א"ר אבא בר שמואל, איוב וותרן בממונו היה". שבהיותו וותרן בדבר הקשור לכיס ליבו, והסכים לתת ולוותר בחלק לב כזה, נעשה בזה בעצמותו טוב וישר ובורך, שיוכל להשפיע ברכתו אף בממונו.

ועוד נראה מדחזינן שאדם שהוא גדוש בברכה ומבורך בעצמותו משפיע גם בממונו, כמו כן יכול כמו כן להשפיע הברכה בעצם ההסתכלות בהם. שכמו שמצינו בגמרא מגילה (דף כח.); "מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע, דאמר רבי יוחנן אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע, שנאמר (מ"ב ג, יד) 'לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך'. רבי אלעזר אמר עיניו כהות, שנאמר (בראשית כז, א) 'ויהי כי זקן יצחק, ותכהין עיניו מראות', משום דאסתכל בעשו הרשע". והיינו מחמת שההסתכלות ברשע משפיעה רשעות. אם כן מרובה מידה טובה שההסתכלות בצדיקים שמבורכים בעצם תוליד ברכה במסתכל בהם.

וכמו שכתב א"ז זצללה"ה בתו"א קדישא (פרשת דברים) וזל"ק; "ויש עוד דרך גבוה מאד, והוא הצדיק הגדול המקושר תמיד בלי הפסק רגע אחת להשם יתברך באהבה נפלאה בכלות הנפש ממש אליו יתברך, ומשוטט במחשבתו בדביקות נפלא להשם יתברך. מצדיק כזה אין צריכין כלל לשמוע מאתו דברי מוסר, כי בראות פניו כראות פני אלקים, ותיכף יתעוררו הבאים אליו ויהרהרו בתשובה שלימה, כל איש ואיש מקרב ולב עמוק, בראותם הדר זיו פניו, איך שהוא מקושר באהבה ותשוקה ובביטול כל נפשו ורוחו להשם יתברך. ועל ידי זה יתעורר כל נפש מישראל הרואים אותו ביראה ופחד גדול. וזהו המדריגה הגבוהה שבכולם, שעל ידי הדביקות הנפלא שלו הוא יורה כחץ מהאש המתלקחת בקרבו לכל אחד ואחד מישראל. וצדיק כזה אין צריך להראות מעשיו הנפלאים, וגם אין צריכין לשמוע ממנו דברי מוסר. והצדיק שאינו במדריגה הלז, הוא צריך להרבות בדברי קדושה וטהרה, עד שיכניסם בעול תורה ויראת שמים" עכל"ק המצח ומצוחצח.

וכן בהיפך כתב עוד בפרשת שלח, שמכח מהות הצדיק המבורך, יכול להשפיע בהבטה בעלמא שיסתכל הוא באדם, וזל"ק; "ויש צדיק אשר הוא במעלה העליונה בחינת מחשבה, היינו אפילו כשרואה את האדם רק בהבטה בעלמא, גם כן נהפך האיש מסורו הרע. וכמו שאמרו על הרב רבי אלימלך זכר צדיק לברכה, כשהיה מביט על איש שבא אליו, נהפך האיש תיכף לאיש אחר" עכל"ק.

כיוצא בדבר, אף ההמצאות בחברת אנשים ישרים ומבורכים משפיעה ישרות וברכה. ובהיפך הימצאות עם אינשי דלא מעלי תוליד בו מידות מקולקות. וכמו שכתב במסילת ישרים (פרק ה); "והמפסיד השלישי הוא החברה, דהיינו, חברת הטיפשים והחוטאים, והוא מה שהכתוב אומר (משלי יג) 'ורועה כסילים ירוע'. כי הנה אנחנו רואים פעמים רבות אפילו אחר שנתאמת אצל האדם חובת העבודה והזהירות בה, יתרפה ממנה או יעבור על איזה דברים ממנה כדי שלא ילעגו עליו חבריו או כדי להתערב עמהם. והוא מה ששלמה מזהיר ואומר (שם כד) 'ועם שונים אל תתערב'. כי אם יאמר לך אדם (כתובות יז.) 'לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות', אף אתה אמור לו, במה דברים אמורים, בבני אדם שעושים מעשי אדם, אך לא בבני אדם שעושים מעשי בהמה. ושלמה מזהיר עוד (משלי יד) 'לך מנגד לאיש כסיל'. ודוד המלך אמר (תהלים א) 'אשרי האיש אשר לא הלך וגו', וכבר פירשו, זכרונם לברכה (ע"ז יח.) אם הלך, סופו לעמוד. ואם עמד, סופו לישב. ואומר

(תהלים כו) 'לא ישבתי עם מתי שוא וגו' שנאתי קהל מרעים וגו'. אין לו לאדם אלא להטהר ולנקות עצמו, ולמנוע רגליו מדרכי ההמון השקועים בהבלי הזמן, וישיב רגליו אל חצרות ה' ואל משכנותיו" עכ"ל הנחרץ.

ולמדנו כאן עד כמה גדולה השפעת החברה, שבעצם ההימצאות בחברה קלוקלת רח"ל, הרי הוא מיד נשפע לרעה. ומידה טובה מרובה שבהיותו חבר לאנשים כשרים, והתקשרות נאמנה לצדיק הדור, הרי הברכה הטבעית שבנפש הצדיק תדבק גם בו, וישרות הצדיק הזורחת ומאירה מכל צד תיישרנו מכל עקמומיותו. וכענין שמצינו במדרש (ב"ר ס, ז) גבי אליעזר עבד אברהם, "שעל ידי ששרת אותו צדיק באמונה, יצא מכלל ארור לכלל ברוך. ויאמר בא ברוך ה'" (בראשית כד, לא).

ז

קידוש שם שמים בעיני ממונות ועל ידי צדקה בזמנים קשים

המורם מדברינו, שלמדנו מדרשת "אף אלו מסיני", שאף בעיני ממונות אפשר להתקרב להשי"ת ולקדש שם שמים ולרומם האדם כמו הראשונים בסיני במדרגות של מתן תורה.

ויוכל בזה להגיע לדרגת "לעולם יהא אדם", שהרי אמרו (עירובין סה:): "בשלשה דברים אדם ניכר, בכוסו ובכיסו ובכעסו", וכמו שהוא ניכר באלו בתכונות נפשו, כן בודאי יכולים אלו להשפיע על תכונות נפשו לטובה.

ובהיות שנתבאר שיכול על ידי הזהירות בדיני ממונות להגיע למדרגת קידוש שם שמים, שלפעמים זה צריך מסירות נפש כאמור. אם כן יכול לכפר בזה אף על החמורות ביותר שאף על חילול השם הוא מכפר כנ"ל. וכן בכל הענינים הדומים לע"ז שיש בהם בחינת אביזרייהו של ע"ז וחילול השם. כאותה שאמרו (פסחים קיח.) "כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה", וכן מ"ש (זוה"ק ח"א דף כז:): דכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה. וכיוצא באלו כל העבירות שאמרו בהם שהם חמורים כאביזרייהו דג' עבירות, שכולם מתכפרים בקידוש השם והמסי"נ שיש בשמירת הישרות בדיני ממונות, שלפעמים הוא כהריגה עקיה"ש, כענין שאמרו (ב"ק סה.) מה לי קטלא כולא מה לי קטלא פלגא או ממונא.

ולמדנו מזה גודל חשיבות נתינת הצדקה ולעזור לחבירו בגופו ובממונו, שיש בה בחינת מסירות נפש. כי האדם דבוק בכספו מהרבה טעמים כמשנ"ת. ואף אם יש לו הרבה קשה לו לתת, כמאמר החכם מכל אדם (קהלת ה, ט) "אוהב כסף לא ישבע כסף", ולעולם אין האדם שבע מכספו. וכדחזינו כמה מוכן האדם להתאמץ להגדיל הונו, בנפשו יביא לחמו, עד שלהרווחת ממון לא יחוס על גופו ונפשו כידוע, ומזה מוכח עד כמה דבוק אדם בממונו, ולכן חשובה מאוד המסי"נ בענין הממון.

ובפרט בממונם של עניים ומי שהשעה דחוקה לו ביותר, שנתנתם יש בה מסירות נפש בפועל ממש. כאשר אמרו ז"ל (ברכות סא:): "יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר בכל מאדך". ובהאמור הוא מבואר מאד, כי יכול לתת עם ממונו חלק מגופו שהוא עם ממונו חד, והרי זו ממש מסירות נפש עקיה"ש.

ומקובלני שאבורה"ק זצוקללה"ה זיעועכ"י היו מחבבים מאוד הצדקה והממון מן העניים, הרבה יותר משל העשירים. משום שממונם מקודש יותר בקדושת המצוה, שהרי הרבה מעלות בקדושה, ועשר קדושות הן זו למעלה מזו (כלים פ"א מ"ו), וכסף זה של צדקה וחסד ממי שהשעה דחוקה לו ביותר קדוש מאוד בקדושה עילאית, ומביא כפרה ושפע ברכה בישראל.

ויה"ר שנזכה להיות בין מקדשי שם שמים בעולם ברו"ג, ולעשות נח"ר לבוב"ה, ויתן השי"ת שנזכה להתנתהג עצמנו בישרות, בשכל הישר, ובהנהגה הישרה, ועי"ז נזכה להתקרב להשי"ת בכל מעשה ופעולה בכל לב תמיד. ולהתעלות יותר ויותר במדרגות קרבת אלקים טוב, עדי ביאת גואלנו גוא"צ ויראנו נפלאות בתורתו הקדושה בב"א.

לקבלת הגליון מידי שבוע במייל שילחו ל m0732951213@gmail.com